

תיקון לייל שבועות



המשרד
לענייני תפוצות,
ירושלים וחברה

شركة
المراكز الجماهيرية
ادم - كهילה - حبره انسان - جمهور - مجتمع
החברה
למתגייסים

המחלקה
לזהויות בקהילה

סדר תיקון
ומגילת רות
מבוארת

ערך וביאר:
יעקב מעוז

מִקְרָא בְּפוּרִים

יעקב מעוז

אֵל הוֹצִיאֵנוּ מִבֵּית עַבְדִּים.
וַיְהִי מִקֶּץ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים,
לְסִינֵי הַבְּיָאָנוּ דְּרֶךְ רְפִידִים,
וַיֵּרֶד עָלֵינוּ כְּעָנָן וּבְרַעְשִׁים.

דְּרֶךְ אֶרֶץ אַרְכָּעִים שָׁנָה.
תּוֹרָה צָוָה לָנוּ מוֹרָשָׁה.
תַּנ"ךְ מִדְרָשׁ וְגַם מִשְׁנָה.
אוֹת בְּמִצַּח כְּאֶבֶן-הָרָאשָׁה.

בָּסֵב הִירָדָן מִפְּנֵינוּ לְאַחֹר,
בְּעֵת עֲלוֹתֵנוּ אֶל הַר הַמּוֹר.
לְהָרְאוֹת לְפָנֵינוּ בְּכַגֵּד צָחוֹר,
וּלְגַמּוֹר הַלֵּל בְּשִׁיר מְזֻמּוֹר.

קוֹמּוּ וְנַעֲלֶה בֵּית הָאֱלֹהִים.
פָּנּוּ הַדֶּרֶךְ הַכְּאֵנוּ בְּפוּרִים.
הַשׁוֹר הַחֲלִיל וְעַם הַכְּמוּהִים,
בְּאַתֶּם לְשָׁלוֹם אַחִינוּ הַיְקָרִים.

אֵל הַבְּיָאָנוּ לְבֵית קִדְשִׁים.
וַיְהִי מִקֶּץ שְׁבַעַת קְדוּשִׁים,
בְּפָרֵי הָאֶרֶץ כְּתֻפֵינוּ תְּמוּשִׁים,
וּבְרָאָה פָּנֵינוּ בַּיּוֹם הַחֲמֻשִׁים.

YouTube



תוכן העניינים



מבואות

עמ' 3	תיקון בקהילה - הקדמות העורך
עמ' 4	מדריך לקורא
עמ' 5	קידוש לערב החג


סדר התיקון

עמ' 6	התיקון
עמ' 8	שבעה שבועות
עמ' 10	ביכורים
עמ' 12	קציר
עמ' 14	מתן תורה
עמ' 16	החסד
עמ' 18	הג' והאחר
עמ' 20	המלך דוד
עמ' 22	חלב ודבש

המגילה

עמ' 24	מגילת רות - הקדמות המבאר
עמ' 25	פרק א1 - הירידה מן הארץ
עמ' 26	פרק א2 - השיבה הביתה
עמ' 27	פרק א3 - הכניסה לבית לחם
עמ' 28	פרק ב1 - המפגש עם בעז
עמ' 29	פרק ב2 - בארוחת הצהרים
עמ' 30	פרק ג1 - בלילה עם בעז בגורן
עמ' 31	פרק ג2 - בעז מוכן לגאול את רות
עמ' 32	פרק ד1 - מעמד הגאולה בשער העיר
עמ' 33	פרק ד2 - רות המואביה - אָם בישראל
עמ' 35	תפילה לשלום העולם





וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל לִבּוֹ לֹא אֶסַף
לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בְּעִבּוֹר
הָאָדָם וְלֹא אֶסַף עוֹד לְהַכּוֹת
אֶת כָּל חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי:
עַד כָּל יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע וְקָצִיר
וְקָר וְחֹם וְקִיץ וְחֹרֶף וַיּוֹם
וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבַּת ו:

בראשית, ח', 21-22

תיקון בקהילה

הקדמת העורך

את רעיון התיקון משום שהאמינו כי באותה מידה שבכוחו של האדם לעוות - בכוחו לתקן. רעיון זה הוא בעל ערך מוסרי ועל כן תקף גם בכל הנוגע לחברה הישראלית המודרנית. משעה שאנו מזהים את העיוות שנגרם בעטיינו הרי שאנו מצויים לתקנו. נדע לתקנו כראוי רק לאחר שנלמד את הנסיבות שהביאו לכך. לימוד הנסיבות דווקא בהזדמנות חגיגית זו, ועריכת חשבון נפש תוך מתן דין על כל עיוות לאומי או חברתי הוא התיקון של ימינו. מכאן אנו שואבים תעצומות לעשות למען קיומו של תיקון ליל שבועות במשפחה ובקהילה.

עתה, עלינו להשלים את המעגל שהתחלנו ביצירתו למעלה. אם ציינו שחג השבועות הנו החג המסמל את ישיבת ארץ ישראל, הרי שעלינו, במסגרת אותו חשבון הנפש שהזכרנו, לשאול מהי ישיבת ארץ ישראל בעבורנו. כל בר דעת מבין שעיסוק בשאלה זו עלול לגרום בעקבותיו עימות פוליטי בין דעות ובין בעלי דעות. והרי אנו, במסגרת הזאת, מדירים את רגלנו מן העימות הלזה ולמותר יהיה לנמק את הסיבות לכך. עם זאת, יש ויש מקום לעסוק במשמעויות האחרות שיש לרעיון ישיבת הארץ. אשר על כן, אנו מציעים לייחד את הדיבור להיבטים החברתיים והקהילתיים של הרעיון. אנו טוענים, כי ישיבת ארץ ישראל הנה, בצד בניית הבתים והשמירה על הקרקע, בנייה של קהילה אורגנית בכל יישוב והקמה של חברה צודקת בכל רחבי הארץ. על העם, המבקש להכות שורש בארץ, לעשות למען השרשת הערכים החברתיים והקהילתיים בלבם של כל אחד מבנותיו ומבניו. תיקון ליל שבועות בקהילה משמעו דיון נוקב, לאור המקורות ולקחי העבר, סביב השאלה היכן עיוותנו מן הבחינה החברתית ומה מוטל עלינו לתקן הן כיחידים והן כקבוצה. ככל שנרבה לקיים את הדיון הזה, נרבה להעמיק את השורשים של ישיבת ארץ ישראל.

בחיבור שאנו עושים בין ישיבת ארץ ישראל הגשמית לבין זו החברתית כמעט שלא חידשנו דבר. כשם שעל שמיני עצרת של סוכות נוסף הנדבך של שמחת תורה וכשם שעל שבועות, העצרת של פסח, נוספה המשמעות של מתן תורה, כך על עניין הציונות ויישוב הארץ ניתן להוסיף את הממד הרוחני. הממד הרוחני הנוסף של החברה הישראלית המודרנית הוא הממד החברתי-קהילתי. ואף כאן איננו ממצאים יש מאין, שכן מורשת ישראל רוויה בערכים חברתיים וקהילתיים. אם יש צד של חידוש בתיקון המוצע למחזיק חוברת זו, הריהו בניסיון להצביע על תכני החג הזה ולהציגם באופן שבו עשויים הם להיות רלוונטיים ובעלי משמעות אקטואלית. בצד הרווחים שיש לעיסוק ברעיון התיקון בגרסתו המודרנית, יש להצביע על רווח משמעותי לא פחות, הלא הוא ההזדמנות הקהילתית שיש בעצם הישיבה יחדיו. יהיו אשר יהיו תכני הלימוד, התקבצות חברות וחברים במרכז הקהילתי לשם דיון בענייני חברה ותרבות, עשויה להצמיח היכרות בין המשתתפים, הגברת המודעות לדעות ולצרכים של חברים בקהילה ובסופו של דבר ליוזמות חדשות ולתנופה חברתית. אנו תקווה כי יעלה בידנו להצית לפחות רעיונות אלו בקרב העוסקים בעבודה הקהילתית ובקרב פרטים וקבוצות בקהילות השונות.

נאחל לעצמנו חג של שמחה, אהבה ושלוש.

חג השבועות הנו אחד מבין שלושת הרגלים, שלושת החגים שהנם מיסודות הלוח העברי והתרבות היהודית. על כן, עלינו לדון בו מנקודת מבט זאת. כידוע, לכל אחד מחגי ישראל טעמים והיבטים רבים. אך אם אנו נדרשים לשאלה: מה המאפיין המרכזי של כל אחד משלושת הרגלים, הרי שניתן להעמידם באופן הבא: פסח - המציין את יציאת מצרים הוא חג של יציאה ממצב התחלתי מסוים. זהו אך מצב ארעי בתולדות האומה. סוכות - המציין את הישיבה בבתי נודדים בדרך, לאחר יציאת מצרים, הוא חג של מעבר ממצב אחד למצב אחר. אף כאן מדובר במצב זמני. שבועות - הוא החג המציין את המצב הסופי, הקבוע, לפחות על פי התכנית המקורית. חג השבועות מציין את ההתנחלות והישיבה בארץ ישראל. הישיבה במקום שנחשב לביתו הגשמי של העם ולא פחות מזה כביתו הרוחני. רק מוראות ההיסטוריה ושגיאות לאומיות הביאו לידי כך שתכנית זו תשתבש וכתוצאה מכך רבו הרדיפות והגלויות.

מקומם של כל אחד משלושת החגים הללו בלוח העברי מסייע בידינו לחלק אותם לחטיבות שונות, בעלות משמעות מיוחדת לכל אחת. סוכות ושמיני עצרת נמצאים בקרבה הדוקה זה לזה בחודש תשרי. ואילו פסח ושבועות במרחק של כחצי שנה מסוכות, אף הם מצויים בקרבה יחסית. חכמים נתנו דעתם על כך וכינו את שבועות "עצרת של פסח", בדומה לשמיני עצרת של סוכות. אם לבחון את שבועות בהקשר של פסח, הרי שעליו לשים לב אל פרטים נוספים בלוח העברי. ראשית, ימי העומר המגשרים בין שני החגים ושנית, המועדים החדשים שנכנסו ללוח העברי, דהיינו יום הזכרון לשואה, יום הזכרון לחללי מערכת הביטחון ויום העצמאות. לדידו של היהודי הישראלי מועדים חדשים אלו הנם יסוד מוסד בתרבותו ועל כן ישנו הכרח מה לבקש משמעות הקושרת את הרצף הזה בלוח העברי. חכמי החקלאות יודעים לספר כי ימי העומר הנם ימים של אימה ופחד. מזג האוויר ההפכך עשוי להמיט אסון על היבולים ועל מטה לחמו של הציבור. חג השבועות, המסכם את ספירת העומר, הנו מעין סיכום של ימי דין, ימים של חשבון נפש, בדומה לימים שבין כסה לעשור. ואכן חג השבועות נזכר במשנה כיום שבו נדונים פירות האילן.

אם נסתכל על פסח ושבועות כעל מעין סוגריים, אשר בתוכם מצויים ימי הזיכרון ויום העצמאות, הרי שלפנינו עוד סדרה של ימי דין וחשבון נפש. הסוגריים הנם מצד אחד, היציאה מעבדות באדמה זרה ומצד שני, הכניסה לחירות באדמת המולדת. והנה, גם בתוך הסוגריים הללו ישנם שני קטבים. הקוטב הראשון הנו יום השואה, שיש מידה של הקבלה בינו לבין פסח במובן של התנכלות לעם ישראל באדמת הגלות. השואה, שאין לה כל הצדקה לוגית או תיאולוגית, יכולה לסמל בעינינו את מחיר הישיבה בגלות. יום העצמאות מאידך, במידה שששווה אותו לשבועות, מסמל את רעיון הישיבה על דרך החירות בארץ ישראל. למרבה הדאבה, אף כאן לא בלי מחיר. את המחיר הכבד הזה אנו מציינים ביום הזיכרון לחללי מערכת הביטחון. אמור אפוא מעתה, יום חג השבועות הנו ההזדמנות לחשבון נפש לאומי היסטורי הבא על רקע המועדים שבימי העומר.

מידה לא מעטה של סמליות ניתן לראות גם ברעיון התיקון, תיקון ליל שבועות, אף שיש להודות כי במקורו רעיון התיקון לא נועד למטרה שאצין להלן. תיקון, משמעו השבת הסדר על כנו, שיבה למצב המקורי האידיאלי שנתעוות בשל סיבות התלויות באדם. חכמי הקבלה הו

ד"ר יעקב מעוז

המחלקה לזהויות בקהילה, החברה למתנ"סים



מדריך לקורא



הרעיון המרכזי, סימן זה מודיע לקורא כי הפיסקה הבאה בעקבותיו מסבירה את הרעיון המרכזי של הפרק. על כן יבוא הסימן הזה תמיד בראש כל פרק. זהו המידע הבסיסי שעל הקורא לדעת כדי להבין מהו תוכנו של הפרק. חלק של המבואות הללו נכתב על ידי העורכים וחלק הנו ציטוט של מומחים לעניין.



מקרא, סימן זה מורה על כך שמדובר בציטוטים מן המקרא. ברוב הפרקים מופיעים מספר מקורות מקראיים. המקורות הללו משמשים לעיתים כמקור למנהג ולעיתים באים להרחיב את היריעה לתחומי דיון נוספים הנוגעים לעניין. בחלק של מגילת רות יורה סימן זה על הקטעים מן המגילה.



הגות ופרשנות, סימן זה מצביע על קטעי הגות, פרשנות, פואטיקה, הערות והארות לרעיונות המרכזיים של כל פרק. אוסף הקטעים בא לרוב ממקורות של פרשני ימי הביניים וממקורות של הוגים מן העת החדשה. זהו אוסף כמעט מקרי וספק אם יש בו לייצג את ים ההגות בענייננו. מכל מקום, הוא נועד לשמש כחוליית החיבור בין המקורות העתיקים לבין המחשבה האקטואלית של ימינו. בחלק של מגילת רות יצביע סימן זה על הביאור הרץ מאת העורך והמבאר.



שירים, סימן זה מראה כי שיר חדש לצדו. המדובר באוסף עדכני ועכשווי של שירים אשר כוונתו לדבר בעיקר אל הקורא הצעיר ולנסות להתחבר אל עולם המושגים והחוויות שלו. מרבית השירים עוסקים בסמלים של ארץ ישראל וצמחיה ולא דווקא בתוכן המסוים של הפרק. נמנענו מלהביא את שירי שבועות הידועים והאהובים על כולנו, בעיקר משום שאנו מעוניינים להוסיף ולחדש. סימן זה בא בצד השירים הפופולריים ואילו את השירים הפואטיים שילבנו בחלק של "הגות ופרשנות".



ארבע קושיות, סימן זה מתריע כי לפנינו שאלות ותהיות העולות מן התכנים השונים של חג השבועות. אמנם, רעיון ארבע הקושיות מיוחד להגדה של פסח. שם הן באות לעודד את הקורא בהגדה לעסוק בסיפור יציאת מצרים. בקושיות שלפנינו אנו מבקשים להשיג מטרות נוספות. לקרוא בעין ביקורתית את הכתוב ולשאול שאלות שיש בהן ערך חברתי אקטואלי. קושיות אלו עשויות לשמש הן את הקורא הבודד והן את הקבוצה הלומדת. אין במבחר הקושיות שהבאנו לרמז על עמדה דתית או פוליטית.



מדרשי אגדה, סימן זה מציין כי הדברים הבאים בצדו הנם בעיקר מדרשי הגדה של חז"ל. מדרשים אלו הנם ביטוי להגיגה של חכמינו זיכרונם לברכה על הרעיונות השונים של החג. לעיתים משלימים הם את המידע החסר לנו על האמור במקרא ולעיתים פותחים כיווני חשיבה חדשים ומעניינים. הקטעים המובאים בחלק זה עובדו על ידי העורכים כדי להקל על הבנת הקורא. המבקש לעמוד על הנוסח המקורי ולצטט כראוי, מוטב שיפנה אל הדפוסים או אל כתבי היד.



קידוש לערב החג



כשחל בשבת מתחילים כאן:

וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר: יוֹם הַשְּׁשִׁי: וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ כִּי בּו שַׁבַּת מְכַל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

כשחל בחול מתחילים כאן:

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מְקַרְאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי יְהוָה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

סְבִרֵי מָרְגָן וּרְבִנָן וּרְבֹתֵי:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְרִי הַגֶּפֶן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל עַם וְרוֹמַמְנוּ מִכָּל לְשׁוֹן וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וְתַתֵּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (לשבת: שְׁבֹתוֹת לְמִנּוּחָהּ) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה. חַגִּים וְזִמְנִים לְשִׂשׁוֹן. אֶת יוֹם (לשבת: הַשְּׁבֹת הַזֶּה וְאֵת יוֹם): חַג הַשְּׁבוּעוֹת הַזֶּה. זְמַן מִתֵּן תּוֹרַתְנוּ: (לשבת: בְּאַהֲבָה) מְקַרְא קֹדֶשׁ זֵכֶר לַיְצִיאַת מִצְרָיִם. כִּי בְנוּ בְחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים. (לשבת: וְשֹׁבֵת) וּמוֹעֲדֵי קֹדֶשׁךָ (לשבת: בְּאַהֲבָה וּבְרַצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשִׂשׁוֹן הַנְּחַלְתָּנוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְקַדֵּשׁ (לשבת: הַשְּׁבֹת) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמִינִים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַחֵינּוּ וְקִיָּמּוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

